

УДК 373.5.012:364.63]:343.85

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.27>

Тетяна СПІРИНА

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

Scopus Author ID: 57950126200

Олена КАРПЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Жанна ПЕТРОЧКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0002-4413-1243

Scopus Author ID: 57370829500

Бібліографічний опис статті: Спірина, Т., Карпенко, О., Петрочко, Ж. (2026). Виклики та можливості соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 222–229, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.27>

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті актуалізовано проблему соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану як одного з ключових викликів для сучасних закладів вищої освіти. Повномасштабна війна істотно трансформувала освітнє середовище, посилюючи психоемоційне напруження студентської молоді, актуалізуючи травматичний досвід, втрати, вимушене переміщення, соціальну фрустрацію та зростання конфліктності міжособистісних взаємодій.

У таких умовах ризику проявів булінгу, зокрема його латентних та онлайн-форм, набувають нових змістових і організаційних характеристик, що потребує переосмислення підходів до профілактичної діяльності у закладах вищої освіти.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналітичний розгляд викликів і можливостей соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. У процесі дослідження використано методи теоретичного аналізу і синтезу, узагальнення та систематизації наукових джерел, порівняння, а також аналіз нормативно-правових документів у сфері протидії булінгу та забезпечення безпечного освітнього середовища.

У статті окреслено ключові виклики соціально-педагогічної профілактики булінгу в умовах війни, серед яких: зростання психосоціальних ризиків у студентському середовищі; стигматизація окремих категорій здобувачів освіти; обмеженість ресурсів служб підтримки; фрагментація комунікацій у дистанційному та змішаному форматах навчання; поширення латентних форм булінгу та кібербулінгу.

Водночас визначено можливості закладів вищої освіти щодо посилення профілактичної діяльності через розвиток системи соціально-психологічного супроводу, міждисциплінарну взаємодію фахівців, упровадження травма-інформованого підходу, формування культури нульової толерантності до насильства, залучення студентського самоврядування та використання волонтерських і менторських практик.

Зроблено висновок, що соціально-педагогічна профілактика булінгу в умовах воєнного стану має розглядатися як системний, багаторівневий процес, спрямований на формування безпечного освітнього середовища, підтримку психосоціального благополуччя здобувачів вищої освіти, зміцнення резильєнтності університетської спільноти та утвердження цінностей поваги, гідності і солідарності.

Ключові слова: булінг, соціально-педагогічна профілактика, заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, воєнний стан, безпечне освітнє середовище, травма-інформований підхід.

Tetiana SPIRINA

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blrd., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

Scopus Author ID: 57950126200

Olena KARPENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blrd., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Zhanna PETROCHKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blrd., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0002-4413-1243

Scopus Author ID: 57370829500

To cite this article: Spirina, T., Karpenko, O., Petrochko, Zh. (2026). Systemnyy pidkhid do profilaktyky bulinhu v zakladi zahal'noyi seredn'oyi osvity [Systematic approach to the prevention of bullying in institutions of general secondary education]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 222–229, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.27>

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF SOCIAL AND EDUCATIONAL PREVENTION OF BULLYING AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF MARTIAL LAW

The article highlights the problem of social and educational prevention of bullying among higher education students in conditions of martial law as one of the key challenges for modern higher education institutions. Full-scale war has significantly transformed the educational environment, increasing the psycho-emotional stress of students, bringing to the fore traumatic experiences, losses, forced displacement, social frustration, and increased conflict in interpersonal interactions.

In such conditions, the risks of bullying, in particular its latent and online forms, take on new substantive and organizational characteristics, which requires a rethinking of approaches to preventive activities in higher education institutions.

The purpose of the article is to provide a theoretical justification and analytical review of the challenges and opportunities for socio-pedagogical prevention of bullying among higher education students in conditions of martial law. The research uses methods of theoretical analysis and synthesis, generalization and systematization of scientific sources, comparison, as well as analysis of regulatory and legal documents in the field of counteracting bullying and ensuring a safe educational environment.

At the same time, the possibilities of higher education institutions to strengthen preventive activities through the development of a system of social and psychological support, interdisciplinary interaction between specialists, the introduction of a trauma-informed approach, the formation of a culture of zero tolerance for violence, the involvement of student self-government, and the use of volunteer and mentoring practices have been identified.

It was concluded that social and educational prevention of bullying in conditions of martial law should be considered as a systematic, multilevel process aimed at creating a safe educational environment, supporting the psychosocial well-being of higher education students, strengthening the resilience of the university community, and promoting the values of respect, dignity, and solidarity.

Key words: bullying, social and educational prevention, higher education institution, higher education students, martial law, safe educational environment, trauma-informed approach.

Постановка проблеми. Формування безпечного та підтримувального освітнього середовища є одним із ключових завдань закладів вищої освіти в сучасних соціальних умовах. Булінг у студентському середовищі, попри традиційне асоціювання з закладами загальної середньої освіти, залишається актуальною і складною соціально-педагогічною проблемою в системі вищої освіти. Його прояви негативно впливають на психосоціальне благополуччя здобувачів вищої освіти, академічну успішність, міжособистісні взаємини та загальний клімат університетської спільноти.

Умови воєнного стану суттєво загострили низку ризиків, пов'язаних із деструктивними формами взаємодії у студентському середовищі. Тривале психоемоційне напруження, досвід втрат, вимушене переміщення, нестабільність життєвих обставин, поєднання очного, дистанційного та змішаного форматів навчання створюють сприятливе підґрунтя для зростання конфліктності, агресивних проявів і латентних форм булінгу, зокрема в цифровому освітньому просторі. У цих умовах булінг набуває нових характеристик, стає менш видимим, але не менш руйнівним за своїми наслідками.

Особливої уваги потребує соціально-педагогічний вимір профілактики булінгу в закладах вищої освіти. На відміну від суто психологічних або дисциплінарних підходів, соціально-педагогічна профілактика орієнтована на системну роботу з освітнім середовищем, соціальними ролями і взаємодіями здобувачів освіти, формування цінностей ненасильницької комунікації, взаємної поваги та відповідальності (Карпенко та ін., 2024). В умовах воєнного стану цей підхід набуває особливої значущості, оскільки дозволяє поєднувати превентивні заходи з підтримкою резильєнтності студентської молоді та університетської спільноти загалом.

Попри наявність нормативно-правових механізмів протидії булінгу та зростання наукового інтересу до проблеми насильства в освітньому середовищі, питання соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану залишається недостатньо розробленим у наукових дослідженнях. Наявні напрацювання здебільшого зосереджені на окремих

формах реагування або локальних практиках, не завжди враховуючи комплексність воєнного контексту та інституційну роль закладу вищої освіти як суб'єкта профілактичної діяльності.

У зв'язку з цим актуалізується потреба в теоретичному осмисленні викликів і можливостей соціально-педагогічної профілактики булінгу в системі вищої освіти в умовах воєнного стану, а також у визначенні напрямів удосконалення профілактичної роботи, спрямованої на формування безпечного освітнього середовища та підтримку психосоціального благополуччя здобувачів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема булінгу в освітньому середовищі впродовж останніх років перебуває у фокусі уваги українських науковців, які розглядають її як складне соціально-психологічне та соціально-педагогічне явище, зумовлене сукупністю індивідуальних, міжособистісних та інституційних чинників.

У сучасних дослідженнях булінг трактується не лише як форма агресивної поведінки, а як стійка модель насильницької взаємодії, що відтворюється в освітньому просторі та має довготривалі негативні наслідки для учасників освітнього процесу (Бойчук, 2021; Мельничук, Чуприна, 2023).

У наукових працях акцентується, що булінг є соціально-психологічним феноменом, який формується в контексті нерівності сил, порушення комунікації та дефіциту підтримувального освітнього середовища. Зокрема, П. Бойчук, М. Козігора та А. Романюк (2021) підкреслюють багатовимірність булінгу, звертаючи увагу на його психологічні, соціальні та педагогічні складові, а також на роль освітнього середовища у відтворенні або стримуванні насильницьких практик. Подібні підходи простежуються і в узагальнювальних роботах, де булінг аналізується як явище, що потребує комплексного міждисциплінарного реагування (Мельничук, Чуприна, 2023).

Значна частина наукових досліджень присвячена вивченню детермінанту булінгу та його наслідків. У соціально-педагогічному аспекті булінг пов'язується з особливостями соціалізації, порушенням норм взаємодії, недостатнім рівнем соціальної компетентності та низькою ефективністю превентивної роботи в закладах освіти (Бриндіков, Місінкевич, 2025). Автори

наголошують, що наслідки булінгу виходять за межі освітнього процесу, впливаючи на психічне здоров'я, самооцінку, соціальну активність і життєві стратегії молоді. У крайніх проявах булінг розглядається як фактор ризику саморуйнівної поведінки, що підтверджується результатами досліджень у галузі психології та права (Суденко, 2021).

Важливим напрямом досліджень є аналіз форм і проявів булінгу. У працях Л. Міхеєвої та С. Чорного (2024) детально описано різноманіття проявів булінгу в освітньому середовищі, включно з психологічним, соціальним та вербальним насильством. Окрему увагу приділено латентним формам агресії, які складніше ідентифікувати, але які мають не менш руйнівний вплив на освітній клімат. Питання психологічного насильства в організаційному середовищі, зокрема в освітніх інституціях, розкривається також у дослідженнях, присвячених деструктивним комунікативним практикам і токсичним формам взаємодії (Сахарова та ін., 2022).

Суттєвий пласт наукових праць присвячено профілактиці булінгу. У дослідженнях наголошується, що ефективна профілактика має носити системний характер і бути інтегрованою в освітню політику закладу освіти (Бондар, Лях, Нохріна, 2023). Зокрема, системний підхід передбачає узгоджену діяльність адміністрації, педагогічних і соціально-педагогічних працівників, психологічних служб, а також активне залучення здобувачів освіти. Вітчизняні автори підкреслюють важливість формування культури ненасильницької взаємодії та безпечного освітнього середовища як базової умови профілактики булінгу (Пристемський, 2023).

Окремий інтерес становлять дослідження зарубіжного досвіду профілактики булінгу, де акцент робиться на превентивних програмах, міждисциплінарній співпраці та розвитку соціальних навичок у здобувачів освіти (Бондар, 2024). Аналіз міжнародних практик дозволяє стверджувати, що найбільш ефективними є моделі, які поєднують освітні, соціально-педагогічні та організаційні заходи, орієнтовані на довгострокові зміни в освітньому середовищі.

У контексті соціально-педагогічної профілактики важливу роль відіграють суб'єкти освітнього процесу. Дослідження підкрес-

люють значення кураторів академічних груп, соціальних педагогів і наставників як ключових агентів формування безпечного та підтримувального середовища, особливо в закладах вищої освіти (Бриндіков, 2020).

Технологічний вимір профілактики, зокрема використання програм, алгоритмів реагування та інституційних механізмів підтримки, також розглядається як важлива складова системної протидії булінгу (Міхеєва, 2020).

Попри значну кількість наукових напрацювань, більшість досліджень зосереджені на проблематиці булінгу в закладах загальної середньої освіти або на окремих аспектах протидії цьому явищу. Водночас питання соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти, особливо в умовах воєнного стану, залишаються недостатньо систематизованими і потребують подальшого теоретичного осмислення та наукового аналізу (Спіріна та ін., 2024). Це зумовлює актуальність дослідження викликів і можливостей профілактичної діяльності ЗВО в сучасних соціальних умовах.

Мета статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та аналіз викликів і можливостей соціально-педагогічної профілактики булінгу серед здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.

У дослідженні застосовано методи теоретичного аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та систематизації наукових джерел, а також аналіз нормативно-правових документів у сфері протидії булінгу та забезпечення безпечного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. У сучасних наукових дослідженнях булінг розглядається як складне соціально-психологічне і соціально-педагогічне явище, що формується в освітньому середовищі за умов дисбалансу влади, дефіциту підтримки та порушення норм міжособистісної взаємодії (Бойчук та ін., 2021; Мельничук, Чуприна, 2023). Хоча значна частина наукових праць традиційно зосереджена на закладах загальної середньої освіти, останніми роками зростає увага до проблеми булінгу серед здобувачів вищої освіти, де він набуває більш латентних і соціально прийнятних форм (Спіріна та ін., 2024).

Науковці наголошують, що в умовах університетського середовища булінг часто проявля-

ється не у відкритій фізичній агресії, а через психологічний тиск, соціальну ізоляцію, знецінення, приниження, а також у формах кібербулінгу (Міхеєва, Чорний, 2024; Сахарова та ін., 2022). Така специфіка ускладнює його своєчасне виявлення і потребує застосування саме соціально-педагогічних механізмів профілактики.

Воєнний стан істотно загострює соціально-педагогічні ризики, пов'язані з проявами булінгу у студентському середовищі. Наукові підходи до аналізу детермінант булінгу вказують, що тривале психоемоційне напруження, фрустрація, порушення соціальних зв'язків і нестабільність освітнього процесу є чинниками, які підвищують імовірність агресивної або віктимної поведінки (Бриндіков, Місінкевич, 2025).

В умовах поєднання очного, дистанційного та змішаного форматів навчання, актуалізується проблема латентних форм булінгу, насамперед кібербулінгу, що складно фіксується в межах формальних процедур реагування (Саволук, 2023). Додатковим викликом є стигматизація окремих груп здобувачів освіти, зокрема внутрішньо переміщених осіб, студентів із деокупованих територій або осіб з травматичним воєнним досвідом, що може провокувати соціальне відчуження та конфліктність.

В умовах воєнного стану соціально-педагогічна профілактика булінгу в закладах вищої освіти стикається з низкою системних викли-

ків, зумовлених як трансформацією освітнього середовища (табл.1).

Попри наявні виклики, заклади вищої освіти володіють значним потенціалом для реалізації ефективної соціально-педагогічної профілактики булінгу. Дослідження наголошують, що найбільш результативними є системні моделі профілактики, інтегровані в освітню політику закладу та підтримані управлінськими рішеннями (Бондар, Лях, Нохріна, 2023; Пристемський, 2023).

Важливу роль відіграє діяльність суб'єктів соціально-педагогічного впливу, зокрема кураторів академічних груп, які можуть виступати посередниками між адміністрацією, студентами та службами підтримки (Бриндіков, 2020). Додатковим ресурсом є впровадження технологічної підтримки профілактики булінгу, що передбачає чіткі алгоритми реагування, просвітницькі програми та системну комунікацію зі здобувачами освіти (Міхеєва, 2020).

На основі узагальнення наукових підходів доцільно розглядати соціально-педагогічну профілактику булінгу в ЗВО як багаторівневий процес (табл. 2).

Узагальнення результатів аналізу наукових джерел дозволяє стверджувати, що в умовах воєнного стану соціально-педагогічна профілактика булінгу має виходити за межі реактивного реагування на окремі випадки. Вона повинна бути спрямована на формування резильєнтного освітнього середовища, здатного

Таблиця 1

Ключові виклики соціально-педагогічної профілактики булінгу в ЗВО в умовах воєнного стану

Виклик	Зміст
Латентність булінгу	Переважаючі психологічні і цифрові форми насильства
Обмежені ресурси підтримки	Перевантаженість психологічних і соціально-педагогічних служб
Психоемоційне виснаження	Зростання рівня стресу, тривожності, фрустрації серед здобувачів освіти
Стигматизація окремих груп	Соціальне відчуження і маргіналізація
Фрагментація освітнього середовища	Ослаблення соціальних зв'язків у дистанційному форматі

Таблиця 2

Рівні соціально-педагогічної профілактики булінгу в ЗВО

Рівень	Зміст
Груповий	Діяльність кураторів, робота з академічними групами
Індивідуальний	Консультації, підтримка, розвиток соціальних навичок
Інституційний	Політики нульової толерантності, нормативні механізми, системи реагування
Організаційний	Робота служб підтримки, міждисциплінарна взаємодія

зменшувати соціальну напругу, підтримувати згуртованість студентської спільноти та запобігати відтворенню насильницьких моделей взаємодії.

На відміну від локальних профілактичних заходів, системний соціально-педагогічний підхід дозволяє інтегрувати профілактику булінгу в загальну стратегію розвитку закладу вищої освіти, що є особливо актуальним у період тривалих соціальних і воєнних викликів.

Системний підхід до профілактики булінгу в закладі вищої освіти (табл. 3) передбачає розгляд цього процесу як цілісної, багато рівневої діяльності, що охоплює інституційні, організаційні, групові та індивідуальні виміри. Такий підхід ґрунтується на ідеї узгодженості управлінських рішень, професійної діяльності фахівців соціально-педагогічного профілю та активної участі здобувачів вищої освіти у формуванні безпечного освітнього середовища. В умовах воєнного стану системність профілактики набуває особливої значущості, оскільки дозволяє мінімізувати фрагментарність заходів і забезпечити стійкість профілактичних механізмів.

Запропонований системний підхід дозволяє розглядати соціально-педагогічну профілактику булінгу не як сукупність окремих заходів, а як інтегрований процес, вбудований у стратегічну та повсякденну діяльність закладу вищої освіти. Узгодженість дій на всіх рівнях забезпечує сталість профілактичної роботи та зменшує ризики відтворення насильницьких моделей взаємодії у студентському середовищі.

Умови воєнного стану актуалізують необхідність гнучкості та адаптивності цієї системи, що дозволяє ЗВО оперативно реагувати на зміни в освітньому процесі, зберігаючи при цьому фокус на безпеці, підтримці та психосоціальному благополуччі здобувачів вищої освіти.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз дозволив встановити, що булінг у середовищі закладу вищої освіти є складним соціально-педагогічним явищем, яке в умовах воєнного стану набуває нових змістових і організаційних характеристик. Воєнні виклики посилюють психоемоційне напруження, ускладнюють міжособистісні взаємодії та сприяють поширенню латентних форм булінгу, зокрема психологічного і цифрового, що потребує переосмислення підходів до профілактичної діяльності в системі вищої освіти.

Обґрунтовано, що соціально-педагогічна профілактика булінгу має розглядатися як системний, багаторівневий процес, інтегрований у освітню політику закладу вищої освіти та спрямований на формування безпечного освітнього середовища. Ефективність такої профілактики забезпечується узгодженістю інституційних рішень, організаційної діяльності служб підтримки, групової роботи в академічних колективах та індивідуального соціально-педагогічного супроводу здобувачів вищої освіти.

Визначено, що в умовах воєнного стану ключовими можливостями закладів вищої освіти є впровадження системного соціально-педагогічного підходу, розвиток міждисциплінарної взаємодії, посилення ролі кураторів

Таблиця 3

Системний підхід до соціально-педагогічної профілактики булінгу в закладі вищої освіти

Рівень	Зміст профілактичної діяльності	Основні суб'єкти	Очікуваний результат
Груповий	Робота з академічними групами, розвиток культури взаємоповаги, групова профілактика	Куратори академічних груп, наставники	Зниження конфліктності, зміцнення згуртованості
Індивідуальний	Консультації, підтримка, розвиток соціальних і комунікативних навичок	Здобувачі освіти, фахівці супроводу	Підвищення психосоціальної стійкості, запобігання віктимізації
Інституційний	Формування політик нульової толерантності до булінгу, нормативне забезпечення, визначення алгоритмів реагування	Адміністрація ЗВО, структурні підрозділи	Інституційна відповідальність, чіткість процедур
Організаційний	Координація діяльності служб підтримки, міждисциплінарна взаємодія, профілактичні програми	Соціальні педагоги, психологи, служби підтримки	Своєчасне виявлення і попередження проявів булінгу

академічних груп, використання технологічних інструментів профілактики та формування культури нульової толерантності до насильства. Зазначені напрями дозволяють не лише запобігати проявам булінгу, а й сприяють зміцненню резильєнтності університетської спільноти та підтримці психосоціального благополуччя здобувачів вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у проведенні емпіричних розвідок, спрямованих на вивчення проявів булінгу в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану, оцінці ефективності профілактичних програм і розробленні моделей соціально-педагогічної профілактики, адаптованих до сучасних соціальних викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойчук П. М., Козігора М. А., Романюк А. М. Булінг як соціально-психологічне явище у сучасному освітньому просторі. *Академічні студії. серія «педагогіка»*. 2021. Т. 2, № 3. С. 10–16. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.2>
2. Бондар В. Зарубіжний досвід профілактики булінгу. *Humanitas*. 2024. № 5. С. 3–11. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.1>
3. Бондар В., Лях Т., Нохріна І. Системний підхід до профілактики булінгу в закладі загальної середньої освіти. *Humanitas*. 2023. № 2. С. 3–11. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.1>
4. Бриндіков Ю. Куратор академічної групи як суб'єкт формування особистості студента. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 3, № 31. С. 69–73. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214084>
5. Бриндіков Ю. Л., Місінкевич О. М. Детермінанти булінгу, його наслідки та шляхи локалізації: соціально-педагогічний аспект. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. № 1. С. 10–16. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-2>
6. Бриндіков Ю. Профілактика булінгу в підлітковому середовищі: соціально-педагогічний аспект. *Humanitas*. 2024. № 1. С. 19–24. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.3>
7. Карпенко О. Г., Лях Т. Л., Спіріна Т. П. Особливості профілактики булінгу та вирішення конфліктів серед здобувачів освіти. *Соціальна педагогіка: теорія та практика* / ред. Я. І. Юрків. Луганськ : Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024. С. 36–43. URL: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-3-36-43>
8. Мельничук В. О., Чуприна О. Б. Булінг як явище в освітньому середовищі: сучасні дослідження проблеми. *Modern teaching methods in pedagogy and philology*. 2023. Р. 505–514. URL: <https://doi.org/10.46299/isg.2023.mono.ped.1.7.1>
9. Міхеєва Л., Чорний С. Особливості та прояви шкільного булінгу. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2024. Т. 2, № 1. С. 55–60. URL: <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.49>
10. Міхеєва Л. Технологічна підтримка профілактики булінгу в освітньому закладі. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2020. № 5. С. 66–75. URL: <https://doi.org/10.31499/2618-0715.5.2020.220772>
11. Пристемський О. С. Запобігання та протидія булінгу в закладі освіти. *Формування іміджу закладу освіти на основі сучасних комунікаційних технологій*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-306-7-45>
12. Профілактика деструктивної поведінки підлітків : навчальн-метод. посіб. / Т. Журавель та ін. ; ред.: Т. Журавель, Ю. Удовенко. Київ : Вид-во ФО-П Буря О.Д., 2022. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/361903322_profilaktika_destruktivnoi_povedinki_pidlitkiv
13. Саволук Д. В. Булінг як адміністративне правопорушення. Кібербулінг як один із різновидів булінгу. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-30>
14. Сахарова К. О., Чередніченко О. М., Липовська Н. А. Форми психологічного насильства в організаційному середовищі. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 6. С. 97–103. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.6.15>
15. Спіріна Т. П., Лях Т. Л., Дуля А. В. До питання профілактики булінгу в закладах вищої освіти. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 87–92. URL: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-2-87-92>
16. Суденко Ю. Булінг як один із факторів вчинення самогубства. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. Т. 2, № 8. С. 199–203. URL: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.2.31>

REFERENCES:

1. Boichuk, P. M., Kozihora, M. A., & Romaniuk, A. M. (2021). Bulinh yak sotsialno-psykholohichne yavyshehe u suchasnomu osvithnomu prostori. *Akademichni studii. seriia «pedahohika»* [Bullying as a socio-psychological phenomenon in the modern educational space], 2(3), 10–16. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.2> [in Ukrainian].

2. Bondar, V. (2024). Zarubizhnyi dosvid profilaktyky bulinhu [International experience in bullying prevention]. *Humanitas*, (5), 3–11. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.1> [in Ukrainian].
3. Bondar, V., Liakh, T., & Nokhrina, I. (2023). Systemnyi pidkhid do profilaktyky bulinhu v zakladi zahalnoi serednoi osvity [A systematic approach to preventing bullying in general secondary education institutions]. *Humanitas*, (2), 3–11. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.1> [in Ukrainian].
4. Bryndikov, Yu. (2020). Kurator akademichnoi hrupy yak subiekt formuvannia osobystosti studenta [The academic group supervisor as a factor in shaping the student's personality]. *Humanities science current issues*, 3(31), 69–73. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214084> [in Ukrainian].
5. Bryndikov, Yu. L., & Misinkevych, O. M. (2025). Determinanty bulinhu, yoho naslidky ta shliakhy lokalizatsii: sotsialno-pedahohichniy aspekt. Sotsialna robota ta psykholohiia: osvita i nauka [Determinants of bullying, its consequences and ways of localisation: socio-pedagogical aspect]. *Social work and psychology: education and science*, (1), 10–16. <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-2> [in Ukrainian].
6. Bryndikov, Yu. (2024). Profilaktyka bulinhu v pidlitkovomu seredovyschi: sotsialno-pedahohichniy aspekt [Prevention of bullying in the school environment: social and educational aspects]. *Humanitas*, (1), 19–24. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.3> [in Ukrainian].
7. Karpenko, O., Liakh, T., & Spirina, T. (2024). Features of bullying prevention and conflict resolution among education seekers. *Social pedagogy: theory and practice*, (3), 36–43. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-3-36-43> [in Ukrainian].
8. Melnychuk, V. O., & Chupryna, O. B. (2023). Bulinh yak yavyshe v osvitnomu seredovyschi: suchasni doslidzhennia problemy. U Modern teaching methods in pedagogy and philology [Features and manifestations of school bullying] (s. 505–514). International Science Group. <https://doi.org/10.46299/iscg.2023.mono.ped.1.7.1> [in Ukrainian].
9. Mikheieva, L., & Chorni, S. (2024). Osoblyvosti ta proiavy shkilnoho bulinhu [Technological support for bullying prevention in educational institutions]. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2(1), 55–60. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.49> [in Ukrainian].
10. Oksana Mikheieva. (2020). Technological support of bullying prevention in an educational institution [Prevention and counteraction of bullying in educational institutions]. *Social work and social education*, (5), 66–75. <https://doi.org/10.31499/2618-0715.5.2020.220772> [in Ukrainian].
11. Prystemskiy, O. S. (2023). Zapobihannia ta protydia bulinhu v zakladi osvity. U Formuvannia imidzhu zakladu osvity na osnovi suchasnykh komunikatsiinykh tekhnolohii. Publishing house “Liha-Pres”. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-306-7-45>
12. Zhuravel, T., Ivaniuk, I., Lekholetova, M., Liutyi, V., Liakh, T., Pashko, N., Soloiova, V., Sorokina, O., Spirina, T., Sulitskiy, V., Udovenko, Yu., Chuiko, O., Shved, O., & Yankovets, V. (2022). *Profilaktyka destruktivnoi povedinky pidlitkiv* [Prevention of destructive behavior among adolescents] (T. Zhuravel & Yu. Udovenko, Red.). Vydavnytstvo FO-P Buria O.D. https://www.researchgate.net/publication/361903322_profilaktika_destruktivnoi_povedinki_pidlitkiv [in Ukrainian].
13. Savoliuk, D. V. (2023). Bulinh yak administratyvne pravoporushennia. Kiberbulinh yak odyin iz riznovydiv bulinhu [Bullying as an administrative offense. Cyberbullying as a type of bullying.]. U Humanitarni i innovatsiyni rakurs profesiinoi maisternosti: poshuky molodykh vchenykh. Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-30> [in Ukrainian].
14. Sakharova, K. O., Cherednichenko, O. M., & Lypovska, N. A. (2022). Formy psykholohichnoho nasylstva v orhanizatsiinomu seredovyschi [Forms of psychological violence in the organizational environment]. *Dniprovskiy naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*, (6), 97–103. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.6.15> [in Ukrainian].
15. Spirina, T. P., Liakh, T. L., & Dulia, A. V. (2024). Do pytannia profilaktyky bulinhu v zakladakh vyshchoi osvity [On the issue of bullying prevention in higher education institutions]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*, (2), 87–92. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-2-87-92> [in Ukrainian].
16. Sudenko, Yu. (2021). Bulinh yak odyin iz faktoriv vchynennia samohubstva [Bullying as one of the factors contributing to suicide]. *KELM* (knowledge, education, law, management), 2(8), 199–203. <https://doi.org/10.51647/kel> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 24.11.2025

Дата прийняття статті: 19.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025